

KORXONALAR AKTIVLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA AHAMIYATI

Tursunov Said Primqulovich

Termiz Davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti, Tarmoqlar iqtisodiyoti kafedrası o'qituvchisi

Fan: Bugalteriya hisobi va soliqqa tortish. 99-586-46-36

Annotatsiya: Ushbu maqolada Korxonalar aktivlarining iqtisodiy mohiyati va ahamiyati haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Buxgalteriya, mulkchilik, asosiy vosita, aktiv, korxonalar, iqtisod, mablag', balans, moliyaviy natija.

Korxonalar faoliyatini samarali yuritish va uzoq muddatli muvaffaqiyatni ta'minlash uchun moliyaviy va moddiy resurslarning to'g'ri boshqarilishi zarur. Korxonaning aktivlari bu resurslarni boshqarish va ulardan samarali foydalanishning asosi bo'lib, ularning iqtisodiy mohiyati va ahamiyati har qanday biznesning muvaffaqiyati uchun muhimdir. Aktivlar, korxonaning boyliklari va ularni ishlab chiqarish jarayonida ishlatish uchun mavjud bo'lgan resurslar sifatida aniqlanadi.

Ushbu maqolada korxonalarining aktivlarining iqtisodiy mohiyati va ularning ahamiyati tahlil qilinadi.

1. Korxonaning aktivlarining iqtisodiy mohiyati

Korxonalar aktivlari — bu korxonaning iqtisodiy resurslari bo'lib, ularning yordamida korxonalar o'z faoliyatini amalga oshiradi. Aktivlar, ularning tabiatiga va funksiyasiga qarab, turli kategoriyalarga bo'linadi. Aktivlarning iqtisodiy mohiyati ularning korxonalar uchun yaratgan qiymati va daromad olish imkoniyatlarida aks etadi.

a. Moddiy aktivlar

Moddiy aktivlar, asosan, ishlab chiqarish jarayonlarida foydalaniladigan tangib resurslardir. Bularni quyidagilarga ajratish mumkin:

- **Binolar va inshootlar:** Korxonada faoliyatining asosiy infratuzilmasi bo'lib, ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish jarayonlarini amalga oshirish uchun zarur.
- **Mashinalar va uskunalar:** Ishlab chiqarishning samaradorligini oshiradigan va mahsulotni yaratish jarayonini soddalashtiradigan asbob-uskunalar.
- **Transport vositalari:** Tovarlarni yetkazib berish va logistika xizmatlarini ta'minlash uchun zarur vositalar.

b. Nomoddiy aktivlar

Nomoddiy aktivlar — bu mulkiy huquqlar yoki o'ziga xos resurslardir, ular fizik jihatdan mavjud emas, lekin korxonada uchun katta iqtisodiy qiymatga ega:

- **Brend va savdo belgisi:** Korxonaning bozor ustunligini ta'minlaydigan elementlar.
- **Intellectual mulk (patentlar, litsenziyalar):** Texnologiyalarni yoki innovatsiyalarni himoya qilish va rivojlantirish imkoniyatini taqdim etadi.
- **Biznes imidji va reputatsiya:** Bozorda raqobatni yengish va iste'molchilarni jalb qilishda katta rol o'ynaydi.

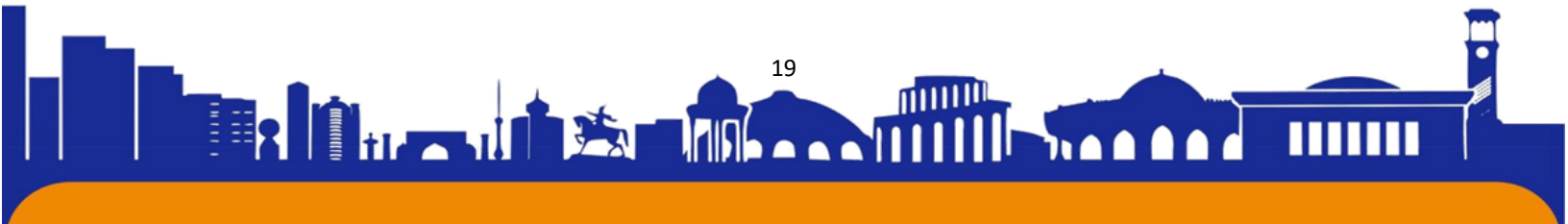
c. Moliyaviy aktivlar

Moliyaviy aktivlar, asosan, korxonaning boshqa subyektlar bilan o'zaro iqtisodiy aloqalarini ta'minlovchi resurslardir:

- **Naqd pul va bankdagi depozitlar:** Korxonaning likvidligi va qisqa muddatli moliyaviy majburiyatlarni bajarish imkoniyatlarini ta'minlaydi.
- **Qarzlilar va aksiyalar:** Korxonada boshqa kompaniyalarga bergan qarzlilar yoki o'zining aksiyalariga sarmoya kiritgan investorlar bilan bog'liq bo'lgan resurslar.

2. Korxonaning aktivlarining ahamiyati

Korxonada aktivlari — bu nafaqat uning ishlab chiqarish va iqtisodiy faoliyatini ta'minlaydigan resurslar, balki umumiy moliyaviy barqarorlik va raqobatbardoshlikni saqlashning asosi hisoblanadi. Aktivlarning ahamiyatini quyidagi jihatlardan ko'rib chiqish mumkin:

a. Moliyaviy barqarorlik va rentabellik

Aktivlar korxonaning moliyaviy holatini, uning barqarorligini va rentabelligini ta'minlaydi. Moliyaviy aktivlar orqali korxonalar qisqa muddatli va uzoq muddatli majburiyatlarini o'z vaqtida bajarishi, kapitalni boshqarishi mumkin. Aktivlarning samarali boshqarilishi korxonalar rentabelligini oshiradi, ya'ni, faoliyatdan olingan daromadlarning aktivlarga nisbatan miqdorini oshiradi.

b. Raqobatbardoshlikni ta'minlash

Korxonaning aktivlari uning bozor muhitida raqobatbardoshligini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Innovatsion texnologiyalarni, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va mavjud mahsulotlarni yangilash uchun nomoddiy aktivlar (masalan, patentlar, brendlar) zarurdir. Bu, o'z navbatida, korxonaning raqobatni yengishiga va bozordagi o'rnini mustahkamlashga yordam beradi.

c. Investitsiyalarni jalb qilish va rivojlanish

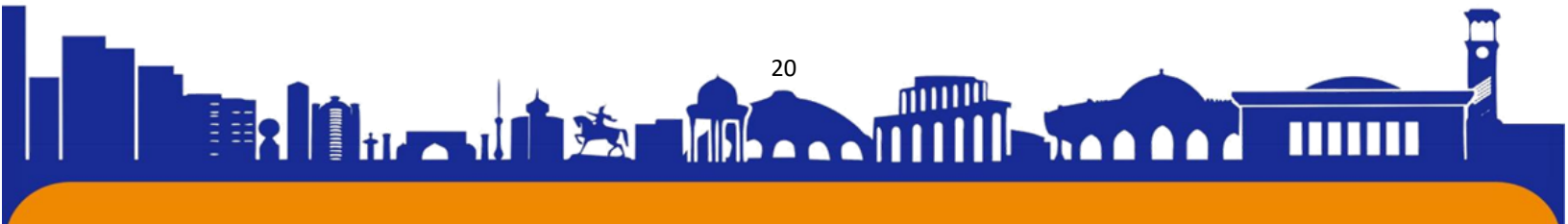
Korxonalar investitsiyalarni jalb qilishda, ayniqsa, yangi faoliyat turlarini rivojlantirishda yoki yangi bozorlarni zabt etishda aktivlar muhim rol o'ynaydi. Korxonalar o'zining moddiy va nomoddiy aktivlari asosida sarmoyadorlarni jalb qilishlari mumkin. Agar korxonaning aktivlari samarali boshqarilsa, bu investitsiyalarni qaytarish imkoniyatlarini oshiradi va kelajakdagi rivojlanish uchun zamin yaratadi.

d. Ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshirish

Moddiy aktivlar (mashina, uskunalar va binolar) ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshiradi. Samarali texnologiyalarning joriy etilishi, yangi uskunalar bilan ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va ishlab chiqarish jarayonlarining avtomatlashtirilishi rentabellikni oshirishga yordam beradi.

e. Risklarni boshqarish va xavf-xatarlarni kamaytirish

Korxonalar aktivlarining samarali boshqarilishi risklarni kamaytirish imkoniyatlarini yaratadi. Moliyaviy aktivlar (masalan, naqd pul yoki qarzlilar) orqali korxonalar qisqa muddatli majburiyatlarni bajarishga tayyor bo'ladi, shu bilan birga, nomoddiy aktivlar, masalan, patentlar yoki intellektual mulk, korxonani bozordagi risklardan himoya qiladi.

3. Aktivlarni boshqarish va ularni optimallashtirish

Aktivlarni boshqarish, ayniqsa, korxonalar muvaffaqiyatining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Uning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- **Aktivlar rotatsiyasini oshirish:** Korxonalar o'z aktivlaridan maksimal darajada foydalanish orqali samaradorlikni oshirishi kerak. Masalan, ishlab chiqarish uskunalarning uzoq muddat ishlashini ta'minlash yoki ortiqcha aktivlardan voz kechish orqali kapitalni yanada samarali ishlatish mumkin.
- **Likvidlikni ta'minlash:** Korxonalar likvidligini ta'minlash orqali u qisqa muddatli majburiyatlarni amalga oshirish va moliyaviy barqarorlikni saqlash imkoniyatiga ega bo'ladi.
- **Innovatsiyalarni qo'llash:** Nomoddiy aktivlar, masalan, brendlar yoki patentlar orqali korxonalar yangi imkoniyatlarni yaratishi va o'zining bozor pozitsiyasini mustahkamlashi mumkin.

4. Xulosa

Korxonalar aktivlari uning moliyaviy va iqtisodiy holatini, raqobatbardoshligini va rivojlanish salohiyatini belgilaydigan asosiy resurslardir. Aktivlarni samarali boshqarish va ularning qiymatini optimallashtirish orqali korxonalar rentabellikni oshirishi, risklarni kamaytirishi va uzoq muddatda muvaffaqiyatga erishishi mumkin. Aktivlar nafaqat moliyaviy resurslar, balki korxonaning rivojlanish va bozor o'rnini mustahkamlash uchun ham zarurdir. Shu bois, korxonalar aktivlarining iqtisodiy mohiyati va ahamiyatini to'g'ri tushunish va boshqarish uning kelajakdagi muvaffaqiyatini belgilaydi.